

Regularizace migrantů bez oprávnění k pobytu, tzv. sans-papiers, ve Francii

Kristina Chocholáčková

Abstrakt:

Francouzské společnosti ve velkém zaměstnávají cizince bez oprávnění k pobytu. Článek se zaměřuje na poslední vlnu demonstrací za regularizaci cizinců bez oprávnění k pobytu, do níž se k prosazování regularizace kromě neziskových organizací zapojily i odbory. Ačkoliv se většina zaměstnavatelů a úřadů snaží regularizaci cizinců bez oprávnění k pobytu spíše znesnadnit, pozitivním vývojem je, že podpora prosazování stejných pracovních podmínek pro cizince ve Francii narůstá.

Úvod

Klíčové sektory francouzské ekonomiky jsou závislé na pracovní síle neregulérních cizinců, zahrnují přitom nejen soukromé firmy, ale i veřejné instituce a pracovní agentury (Ethic 2009). Vzhledem k nedodržování zákoníku práce formou vykořisťování cizinců mnohými společnostmi (Kimmel 2009),¹ tisíce cizinců bez oprávnění k pobytu se postupně rozhodlo stávkovat proti praktikám svých zaměstnavatelů. Velkou pozitivní změnou pro neregulérní pracovníky ve Francii je, že do poslední vlny demonstrací za regularizaci, jinými slovy pobytovou amnestií osob bez oprávnění k pobytu, se od roku 2009 zapojily i odbory. Francouzská vláda tak čelí narůstajícímu tlaku ze stran organizací podporujících migranty bez oprávnění k pobytu, což postupně vede ke změnám francouzské legislativy.

Cizinci bez oprávnění k pobytu ve Francii

Francouzská ekonomika je závislá na pracovní síle migrantů bez oprávnění k pobytu, přiznávají zaměstnavatelé. Například spolek zaměstnavatelů Ethic (Entreprises de taille humaine indépendantes et de croissance) v listopadu 2009 zveřejnil, že „v podstatě všechna odvětví francouzské ekonomiky využívají práce cizinců bez oprávnění k pobytu“.² Právě

¹ Kimmel, A. (2006) Le travail. Attention chantier !: Fait-il bon travailler en France ?, publikace v Le Français dans le Monde n° 347, str. 43-51, září-říjen 2006.

² Ethic (25.11.2009) Le patronat doit "reconnaître" le recours aux sans-papiers, Agence France Presse.

migranti bez oprávnění k pobytu pro zaměstnavatele představují nepostradatelnou a zároveň levnou pracovní sílu, protože nejsou chráněni zákonem a vykonávají práce, o které Francouzi nemají většinou zájem. Jedná se především o stavitelství, úklidové a zahradnické služby, práci v pohostinství, sezónní práce, apod. Podle odhadů je ve Francii mezi 200.000 až 400.000 neregulérních cizinců (Villepin 2005), z nichž většina je pracovně činná.³ Cizinci tedy ve Francii pracují na černo ve velkém, aniž by se jim přiznala základní práva zaměstnanců.

Odbor CGT (Confédération générale du travail) patří k organizacím, které se snaží upozornit na problémy vyplývající z nelegálního zaměstnání migrantů bez povolení k pobytu. Z rozhovoru s Francine Blanche, zástupkyní odboru CGT, jasně vyplynulo, že „se všemi zaměstnanci musí být zacházeno stejně, bez ohledu na jejich legální status.“⁴ Pokud zaměstnavatelé nedodržují zákon a platí některé zaměstnance méně, se zpožděním, nebo je propouští bez odškodného, lze přirozeně výskytu tzv. sociálního dumpingu stěží zabránit. Francouzské odbory tuto skutečnost pochopily a od roku 2008 se aktivně zapojily do boje za práva snadno zneužívaných zaměstnanců bez povolení k pobytu. Pokud je tedy cizinec bez povolení k pobytu nespokojen s pracovními podmínkami, může se se žádostí o pomoc obrátit nejen na spřízněné neziskové organizace, ale i na místní kanceláře odborů v obci jejich zaměstnání. Vzhledem k tomu, že odbory prosazují zrovnoprávnění pracovních podmínek všech zaměstnanců, jejich podpora regularizaci cizinců bez oprávnění k pobytu postupně narůstá. Tato podpora odborů vede nejen ke zdůraznění problematiky zneužívání cizinců a jeho dopadů, ale napomáhá i k mobilizaci samotných pracovníků.

Demonstrace cizinců bez oprávnění k pobytu a jejich podpora

Vzhledem k problémům spojeným s nelegálním zaměstnáním, migranti bez oprávnění k pobytu již po několik desetiletí ve Francii opakovaně stávkují a požadují po vládě regularizaci, což postupně vede ke změnám francouzské legislativy. Demonstrace sans-papiers dožadujících se regularizace, jež by jim přiznala sociální a zaměstnanecká práva, se ve Francii poprvé objevila v 70. letech.⁵ Výsledkem těchto demonstrací povětšinou byly tzv. individuální regularizace, tzn. udělení regularizace případ od případu.

Poslední vlna demonstrujících za kolektivní regularizaci začala v říjnu 2009 a byla podpořena jedenácti odborovými a neziskovými organizacemi.⁶ Ke sdružení bránců práva neregulérních pracovníků se přidaly i spolky několika zaměstnavatelů a další organizace.⁷ Jelikož míra ekonomické aktivity cizinců bez povolení k pobytu je na francouzském trhu značná, avšak přehlížená, dotyčné sdružení odborových a neziskových organizací se ujalo koordinované

³ Villepin, Dominique, Ministr vnitra, prohlášení z 11. května 2005.

⁴ Rozhovor s Francine Blanche se uskutečnil v hlavní budově CGT, 27.5.2011 v Paříži.

⁵ Viz např. výborná studie o stávkách migrantů bez oprávnění k pobytu a jejich úspěších, kterou sepsala J. Siméant : La cause des sans-papiers, Les Presses De Sciences Po, Paris, 1998

⁶ Z odborových organizací to jsou : La CGT, l'UNSA, la FSU, Solidaires, la CFDT, z neziskových organizací jsou zastoupeny : la Cimade, la Ligue des Droits de l'Homme, Femmes Egalité, RESF, Autremonde et Droits Devant.

⁷ Ze zaměstnavatelských organizací se připojily: hnutí Ethic, Veolia Propreté, la Fédération des entreprises de propreté, hnutí Entreprise et Progres la CFDT, la CGPME (la Confédération générale des petites et moyennes entreprises); a z odborových hnutí: le Syndicat national des activités du déchet.

činnosti - od sepisování petic a dopisů vládě a zaměstnavatelům, až po pořádání veřejných demonstrací. Od října 2009 do listopadu 2010 se hromadných stávek někdy zúčastnilo až přes šest tisíc migrantů bez oprávnění k pobytu, což postihlo přibližně 2.200 francouzských společností, v nichž tito cizinci pracovali.⁸ Stávkující setrvali na staveništích a před budovami pracovních agentur, aby upozornili na nerovné zacházení ze strany svých zaměstnavatelů.

Organizace hned od začátku zdůraznily, že účelem jejich hnutí je získání vládního ustanovení, které by přesně stanovilo podmínky pro udělení kolektivní regularizace. V opozici proti cizineckému zákonu Hortefeux z listopadu 2007⁹ a vyhlášky ze 7. ledna 2008, které jsou podle organizací příliš restriktivní, jelikož staví mnohé překážky regularizaci, sdružení v březnu 2010 vyhlásilo společný postoj k problematice a přesně stanovilo své požadavky.

Pro úspěšný vývoj nové legislativy ve prospěch migrantů bez oprávnění k pobytu ve Francii je v současnosti pravděpodobně nutné dále veřejně protestovat za podpory mnohých organizací - od neziskových organizací přes odbory až po svazy zaměstnavatelů. Protesty migrantů bez oprávnění k pobytu však veřejně podpořily i stovky osobností francouzského veřejného dění a zejména levicových politiků¹⁰. Jedním z důvodů této podpory byla samozřejmě i snaha o posílení opozice proti současné pravicové vládě. Jak výstižně podotkl režisér krátkého filmu „Dřeme tady, žijeme tady, zůstaneme tady!“: „Není náhodou, že jsme film natočili tak rychle. Komunální volby se blíží a věřím, že film trochu rozžehne politickou debatu.“¹¹ Po zpolitizování tématu regularizace se tak sans-papiers mohou dočkat podpory i kulturně a politicky činných osobností.

Postoj francouzské vlády k regularizaci

Francouzské ministerstvo vnitra a imigrace trvá na tom, že regularizace všech migrantů bez oprávnění k pobytu v zemi by příliv neregulérních přistěhovalců ještě více povzbudila. Současná vláda tedy stále upřednostňuje individuální regularizace, kdy je hodnocen případ od případu. Vzhledem k převládajícímu restriktivnímu postoji jednotlivých úřadů jsou zaměstnanci bez povolení k pobytu nadále spíše pronásledováni policií a navraceni do země původu než regularizováni. Podle statistik ministerstva vnitra a imigrace bylo od června 2010 podáno 3.916 žádostí o regularizaci, z nichž povolení k pobytu bylo uděleno jen 314 osobám, zatímco 430 jedinců muselo opustit území (Les Echos 2011).¹² Současný postoj vládních institucí je tudíž spíše pokrytecký. Ačkoliv by regularizace již ekonomicky integrovaných cizinců napomohla i jejich zapojení do společenského života, restriktivní imigrační opatření v důsledku vedou k opaku.

⁸ Le Monde, Editorial, 7 avril 2010 Pg. 1, « Sans-papiers : sortir de l'incohérence »,

⁹ Zákon Hortefeux je pojmenován podle bývalého ministra vnitra a imigrace, jménem Brice Hortefeux.

¹⁰ Le Monde, Editorial, 7.4.2010 str. 1, « Sans-papiers : sortir de l'incohérence ».

¹¹ Pelissier, J.P. le 23.2.2010, « On bosse ici, on vit ici, on reste ici ! », film en faveur des migrants, RFI.

¹² Ze všech žádostí o regularizaci jich bylo prostudováno 3.514. Povolení k pobytu získalo 314 osob, zatímco 430 jedinců muselo opustit území. 1.673 žádostem bylo uděleno povolení pracovat do obdržení oficiálního konečného rozhodnutí – pravděpodobně kladného. Více než tisíc žádostí je tedy stále bez odpovědi, protože jsou podle úředníků neúplné. Více v Les Echos, 31.3.2011, „Régularisation des travailleurs sans-papiers: le dispositif négocié par la CGT prolongé jusqu'en juin.“

V březnu 2010 ministr vnitra a imigrace Claude Guéant navrhl nový paragraf zákona, vycházejícího z tzv. sankční směrnice¹³, jenž by zajistil pozastavení činnosti firem zaměstnávajících migranty bez oprávnění k pobytu. Oficiální sdružení zaměstnavatelů (jedná se zejména o MEDEF: le Mouvement des entreprises de France) ovšem většinou popírají zodpovědnost za své nehlášené zaměstnance. Úřední dokumenty zahraničních pracovníků jsou údajně lehce zfalšovatelné a zaměstnavatelé tak prý vinu nenesou.¹⁴ Zaměstnavatelé se navíc obávají, že nahlášení již pracujících neregulérních migrantů by se obrátilo proti nim.¹⁵

Na druhou stranu je ovšem zřejmé, že francouzská vláda nemůže ignorovat koordinovaný tlak spřízněných organizací hájících práva migrantů bez oprávnění k pobytu. Podle výše zmíněné odborářky Francine Blanche nestačí s vládou vyjednávat, jak se děje například v Německu, jelikož ve Francii je veřejná demonstrace pro úspěšnost vyjednávání nové legislativy nezbytná.¹⁶ Od vydání cizineckého zákona Hortefeux v listopadu 2007 se organizace zaměřily na článek 40 o povolení k pobytu, který oficiálně otevřel možnost pracovní regularizace. Vyhláška z ledna 2008 pak upřesnila, že zaměstnanec žádající o regularizaci musí doložit minimálně roční pracovní činnost u svého zaměstnavatele.

V červnu 2010 se organizacím po měsících demonstrací podařilo na vládě vymoci jimi požadovaná kritéria regularizace, zvaná „addendum“, která zmírnila dosavadní podmínky pro regularizaci. Nová kritéria zavazují vládu udělit regularizaci všem osobám, které ve své žádosti splní dané podmínky pro regularizaci. Žadatel(ka) o regularizaci musí splnit tyto podmínky:

- prokázat minimálně dvanáctiměsíční pracovní aktivitu během osmnácti měsíců předcházejícím podání žádosti o regularizaci,
- prokázat pětiletý pobyt na francouzském území,
- požadovaných dvanáct výplatních pásek může pocházet od více zaměstnavatelů, což umožňuje regularizaci pobytu i pro agenturní pracovníky.

Ačkoliv legislativní vývoj ve prospěch migrantů bez oprávnění k pobytu je vždy dlouhodobým bojem, odborářka Francine Blanche věří, že získáním výše zmíněných kritérií se podařilo vybudovat jistý základ pro další rozšiřování právní ochrany migrantů bez oprávnění k pobytu do budoucna.

Úspěchy a neúspěchy hnutí za regularizaci

Od schválení tzv. addenda, tedy stanovení podmínek pro regularizaci, o něž sdružené organizace tolik usilovaly, bylo udělení regularizací spíše střídmé. Odbor CGT a další

¹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.

¹⁴ Agence France Presse 10 décembre 2009, Occupations des sans-papiers: l'intérim se dit "victime", en appelle au gouvernement,

¹⁵ Mediapart, 14.4.2010, „Les sans-papiers qui sont déclarés doivent être régularisés“, Carine Fonteau, Paris

¹⁶ Rozhovor s Francine Blanche se uskutečnil v hlavní budově CGT, 27 .5.2011 v Paříži

organizace kritizují, že jednotlivé úřady nedodržují podmínky stanovené v textu, což vede k následujícím problémům¹⁷:

- ▶ regularizace se stále posuzují případ od případu,
- ▶ zaměstnavatelé ztrácí trpělivost a propouští stávkující zaměstnance s tím, že jejich žádosti o regularizaci jsou na úřadech již měsíce,
- ▶ některé úřady v rozporu s povinnostmi stanovenými v textu addenda raději udělují nařízení vyhoštění,
- ▶ některé úřady, jako například policejní ředitelství v Paříži, odmítají regularizovat agenturní pracovníky, což je také v rozporu s podmínkami ve vládním textu.

Je zřejmé, že správné uplatnění nové legislativy bude ještě nějakou chvíli trvat, především kvůli negativnímu postoji k addendu na jednotlivých úřadech. Spolupráce již zmíněného sdružení jedenácti odborových a neziskových organizací s vládou je navíc kritizována některými ostatními organizacemi. Jedna z nich například argumentuje tím, že addendum spíše usnadňuje vyhoštění žadatelů o regularizaci ze země vzhledem k uvedeným osobním údajům (WSWS 2011).¹⁸

Navzdory problémům spojeným s prosazováním vládního textu v praxi, je nutné přiznat, že hnutí za regularizaci dosáhlo jistých úspěchů:

- ▶ Pozitivním vývojem je, že hnutí za regularizaci se vůbec podařilo *addendum* vybojovat.
- ▶ Důležitým pokrokem je, že demonstrací za regularizaci se zúčastnili i *agenturní pracovníci* a vládní text se tudíž vztahuje i na ně. Ve Francii je asi 1.500 pracovních agentur, demonstrací za regularizaci se zúčastnilo kolem tisíce neregulérních agenturních pracovníků.
- ▶ Velkým přínosem je spoluúčast *odborů* – jen odboru CGT se podařilo od jeho zapojení do hnutí za regularizaci pomoci tisícům cizinců bez oprávnění k pobytu.¹⁹
- ▶ Samotní *zaměstnavatelé* v mnoha případech podporují regularizaci svých zaměstnanců,²⁰ jelikož se tím může omezit společenský dumping a a regularizace tak bude v důsledku prospěšná pro celou společnost: pro stát, zaměstnance, i zaměstnavatele.²¹

Organizovanému hnutí odborových a neziskových organizací se po dlouhodobém demonstrování a vyjednávání s vládou podařilo dosáhnout schválení nových podmínek pro

¹⁷Ligue des droits de l'homme, 23.3.2011, Régularisation des travailleurs sans papiers ! Le gouvernement doit respecter ses engagements.

¹⁸Jedná se o organizaci CSP75 (Coordination 75 des sans-papiers).

¹⁹La CGT, l'UNSA, la FSU, Solidaires, la CFDT.

²⁰hnutí Ethic, Veolia Propreté, la Fédération des entreprises de propreté, hnutí Entreprise et Progres la CFDT, la CGPME.

²¹Mediapart, 14.4.2010, „Les sans-papiers qui sont déclarés doivent être régularisés“, Carine Fonteau, Paris

udělení regularizace migrantům bez oprávnění k pobytu ve Francii. Ačkoliv daná kritéria usnadňují a zpřehledňují udělování regulérního pobytu cizincům splňujícím podmínky pro regularizaci, odmítavý postoj mnohých úřadů a zaměstnavatelů pro migranty bez oprávnění k pobytu představuje značný problém. Je zřejmé, že cizincům bez oprávnění k pobytu nezbyvá než se spolehnout na dlouhodobou podporu neziskových a odborových organizací i do budoucna. Síť zastánců regularizace se naštěstí nepřestává rozrůstat.

Seznam použitých zdrojů:

Agence France Presse 10 décembre 2009, Occupations des sans-papiers: l'intérim se dit "victime", en appelle au gouvernement, AFP

Les Echos, 31.3.2011, „Régularisation des travailleurs sans-papiers: le dispositif négocié par la CGT prolongé jusqu'en juin.

Ethic (2009) Le patronat doit reconnaître le recours aux sans-papiers, Agence France Presse, 25.11.2009

Kimmel, A. (2006) Le travail. Attention chantier ! Fait-il bon travailler en France ?, publikace v « *Le Français dans le Monde* » n° 347 , str. 43-51, září-říjen 2006

Ligue des droits de l'homme, 23.3.2011, Régularisation des travailleurs sans papiers ! Le gouvernement doit respecter ses engagements, <http://www.ldh-paris-14-6.org/spip.php?article429>

Mediapart, 14.4.2010, „Les sans-papiers qui sont déclarés doivent être régularisés“, Carine Fonteau, Paris

Le Monde, Editorial, 7.4.2010 str. 1, « Sans-papiers : sortir de l'incohérence »

Villepin, Dominique (2005), Ministr vnitra, prohlášení z 11. května 2005

Pelissier, J.P., 23.2.2010, «On bosse ici, on vit ici, on reste ici !», film en faveur des migrants, RFI

J. Siméant : La cause des sans-papiers, Les Presses De Sciences Po, Paris, 1998

WSWS (World Socialist Web Site), France: La campagne syndicale de régularisation des travailleurs sans papiers conduit à des expulsions et peu de régularisations, Antoine Lerougetel, 18 dubna 2011

Info o autorce:

Kristina Chocholáčková vystudovala bakalářský obor „sociologie a politologie“ na Univerzitě v Exeteru, a následně magisterský obor „Politika Evropské Unie“ na stejné univerzitě. Letní semestr 2011 strávila na Institutu Sciences Po v Paříži. Autorka se momentálně věnuje studiu lidských práv na Univerzitě ve Štrasburku.